

sabb fokig. Kisebb rajzai, de különösen az Ifjúsági vasútvonalon rajzolt vázlatai azt mutatják, hogy a köztartó munka szép eredményekkel járt. Almásit, ha nem is mindig hiba nélkül, de legbiztosabban rajzolt a kiállítók közül.

Meg kell említenünk, hogy a kiállítás anyaga nem mutatna megfelelő kapcsolatot a művészek körül zailó élettel, ha Petrik és Almási az Ifjúsági vasútvonalról hozott anyagot nem állítják ki. A másik három kiállítás nem törekedett az életet, társadalmunk alkotó munkáját kifejezni. Ezt a mulasztást ma még tanulmányokkal indokolhatják — de a jövőben feltétlenül több tartalmat kell, hogy vigyenek munkájukba.

A látortól mintegy ezeröttszáz érdeklődő látogatta meg — amit igen

szép eredménynek tekinthetünk, mert sajnos a munkásság szervezett látogatása elmaradt. Pedig itt van az ideje, hogy fölkeltsük a munkásosztály figyelmét kulturális fejlődésünk képzőművészeti ága iránt is.

Feltűnően sok kiállított munkán látjuk az »eladott« jelzést. Nagyon biztató jelenség, hogy a fiatal művészeket elsősorban kulturárintézményeink — a szoborcai városi múzeum és a Jugoszláviai Magyar Kultúrszövetség részesei anyagi támogatásban.

Mindent összevéve reméljük, hogy ez a kiállítás tovább lendületet ad az öt fiatal képzőművész munkálkodásának és hogy a jövőben még jobb, tartalmasabb és rendezettebb anyaggal lépnek a közönség elé.

Gajdos Tibor

S Z E M L E

BEAUMARCHAIS A MAGYAR NÉPSZÍNHÁZBAN

A jugoszláviai Magyar Népszínház alig két éve működik. A semmiből alakult, hiszen a régi Jugoszláviában nem volt önálló magyar színház, s ha akadt egy-két hivatásos színész, az is más pályát választott, s a biztos kenyér mellől ment el olykor műkedvelőkkel magyar színpad: szereplésre. Erre az egy-két tapasztalt színészre és fiatal műkedvelőkre támaszkodhatott megalakulásakor a jugoszláviai Magyar Népszínház. Akik figyelmen kívül kisérték kezdeti próbálkozásait, mégannyi derűlátással sem hitték, hogy két év alatt odáig fejlődhet az együttes és vele együtt a színház.

Ezt bizonyítja J. C. Beaumarchais Figaró házasságának előadása. Magyar színpadokon a Figaró házasságát Paulay Ede óta játsszák, a budapesti Vigszínháznak évtizedeken át volt visszatérő műsorszám. Még tizenegynéhány évvel ezelőtt is lát-

tattuk Góth Sándor nagyszerű rendezésében, s az itteni előadást akaratlanul is a vigszínházi előadásokhoz kell hasonlítanunk. Góth Sándornál a piktóreszk színpadi kép, az előadás meseszerűsége volt fontos, a szellemes fordulatokban gazdag vígjáték könnyed előadása. Akkoriban járt Juszni társulata Európának ebben a részben, s romantikus kísérleteiből sokat átvettek mindennütt, ahol megfordult. A pesti Figaró is felemelkedett a realitás tájáról a mese színes világába, de talán túlságosan felemelkedett. A szereplők oly ritmikusan mozogtak, hogy szinte bábszínházban képzeltek magunkat, s oly gagyogva és selypítve beszéltek, hogy azzal tökéletesen elsikkadt Beaumarchais éles szarkazmusa s a művészi játék mögött lefűnt a XVIII. század francia forradalmi szelleme.

Garay Béla rendezése nem nélkülözi teljesen ezt a meseszerűséget, de nála ez is alkalmazkodik a darab általános ironikus hangulatához.

Megmaradt a pözéputon, az imbroglivigjáték könnyed, de sohasem könnyű előadásánál. Nála nem sikad el a mondanivaló a művészi játéokban, néha talán túlságosan is érvényesül a játék rovására. Amikor például Marcelina ifjúkori botlását menti és ezzel éles bírálatot mond az akkori társadalomról, az úri körök és a szegénylány viszonyáról, az úgy hat, mint egy programbeszéd. A szánalmasan kómikus Marcelina egyszerre kilép szerepéből, a rámpához megy és a közönségnek szavalja el mondókáját. A színpadon ezalatt megáll a játék, a többi szereplő a körmét piszkálja, vagy ugyancsak a közönséget nézi. Egy nem kevésbé fontos jelenet, amikor Figaró a maga életét mondja el, teljesen elsikkad, hatástalanná lesz, mert a Figarót alakító Sovény Károly minden átélés nélkül, anélkül, hogy észrevenné mit mond, egyszerűen eldűnnyögi a monológját. Ilyen kitűnő rendezés mellett, amikor Garay Béla egy fiatal együttessel Beaumarchais-t játszatja szép művészi elgondolással, nagyvonalú rendezői irányítással, ilyesminek nem volna szabad megtörténnie. Ezt Garay Bélának mondjuk, nem az együttesnek, s ő megérti, hiszen az ő tapasztaltsága, hozzáértése nagyban elősegítette a Magyar Színház fejlődését.

A darabnak négy nagy szerepe van. Alinaviva gróf, akit Pataky László alakít, Rosina, a felesége, akit Ferenczy Ibi, Figaró a gróf komornyikja, akit Sovény Károly és Susanne, akit R. Fazekas Piri visz a színpadra.

Pataky László tehetséges, kulturált színész. Fegyelmezett, ökonómikus. Nincs egy felesleges mozdulata; mindig tudja, mit csinál. Talán a hanghordozásában van valami sztereotíp vonás, ami azonban bizonyosan eltűnik majd. Az az érzésünk, hogy inkább dráma az eleme, hogy orgánuma, vérmérséklete s egész figurája erre predesztináltak. Nem színes, könnyed, hanem elmé-

lyülő, tépelődő egyéniség. De jó színészhez illően, jól megállja a helyét Beaumarchais darabjában is.

Ferenczy Ibivel a Magyar Színház kitűnő erőt kapott. A Városliget vendégben és az Orosz kérdésben becsületes drámai alakítást nyújtott, itt azonban játszott. Ahogy fekapta a fejét, ahogy dobbantott, ahogy elfintorította az arcát, ahogy a szentimentális jeleneteknél mosolyogva a könnyeivel küzdött, az felelthetetlen. Az igazi tehetség ott nyilatkozik meg, ahol nem kell vigyázni magára. S Ferenczy Ibi öntefeláradt, finom szenvedéllyel játszott. Mimikájában, mozdulatai kiforrott színészi tehetségről adnak bizonyosságot.

Sovény Károlyról sajnos, nem mondhatjuk el mindezeket. Ennek a nagyon rokonszenves színésznek olykor el kell felejtetnie, hogy feladatot teljesít, szabadabban kell átadni magát szerepének. Az nem elég, ha egy színész megcsinálja a szerepét, még az sem, ha jól csinálja meg: érezni kell a beleélés örömét, a művészi feloldódást, s ezt Sovény Károlynál nem mindig érezzük. A Ludas Matyiban kapott először nagy, nekiváó szerepet, jól játszotta de nem vesszük észre az eltelt idő: a két szerep között. Fejlődött beszédében, mozgásában, bár még most is vannak túlzott mozdulatai, amikor saját ritmusa elragadja és egy ütemmel hosszabb a kelleténél... De nem fejlődött belsőleg, ezért felületes gyakran, hogy szinte úgy tűnik, unja a dolgot.

Felfigyeltünk apróbb fogyatékoságokra is. Ilyesmi van a színházaknál, de nem szabad lennie. A színész, a jó, a tehetséges színész nem egyfajta közönségnek játszik. Ha szerepében öröme telik, ha igényesen játszik, akkor mindegy, hogy Ludaspusztán van-e, vagy Noviszádon, hogy felnőttek illeken a nézőtérben, vagy gyerekek. S a Magyar Népszínháznál gyakran előfordul, hogy a színészek, miután elmondták szerepüket, azt hiszik, nekik most már nincs dolguk, s aztán a közön-

séget nézik. Nem veszik észre, hogy ezzel kiléptek a játékból, akár ki is mehetnek: ezek, legalább nem vonnák magukra a közönség figyelmét, s nem vonnák azt el partnereiktől.

Azt hiszem ezt okvetlenül meg kellett mondanunk, még mielőtt rátérnénk R. Fazekas Piri finom játékára. Talán az egész színházban nincsen még egy színész, aki annyit fejlődött, mint ez a kedves, nagyon tehetséges ezüstlángú színész. Egyedül lép a színpadra, s mégis minden mozgalmal tőle. Minden lépése, mozdulata, szava annyira lekötí érdeklődésünket, oly várakozóvá tudja tenni a közönséget, mintha isten tudja mi következhetnék, mi csoda szenzációkat, mi csoda titkokat fog most mindjárt kideríteni. Ferenczy Ibivel ők ketten viszik a darabot nem csak szerepüknél, hanem tehetségüknél, örömteli játékuknál fogva is.

Sántha Sándor régi színházi ember, hivatását komolyan veszi, szerepeit kidolgozza, Antonio szerepében is jó volt. Ha figyelemzetnénk valamire, csak arra, hogy szokjon le beszédében a modorosságról. Ez a brizú, anekdotázó hang nem mindig és nem mindenütt érvényesül egyforma sikerrel. Azonkívül még a jó színészt is megunják, ha önmagát ismétli. Már pedig Sántha Sándor tehetséges, jó színész, kár volna ha ebben a modorosságban megmerevednék.

Úgyesen mozgott a színpadon a fiatal Godányi Zoltán is. Rutinnal, tanulással jó színész lehet belőle. Viszont Rind Károly darabos volt, tipikusan műkedvelő gesztusokkal és erőtetett színpadi hanghordozással; ő az, aki legkevesebbet fejlődött az együttesben. Egyszer kidolgozott egy szerepet Heyermans Reményében, azt tőle telhetően becsületesen megjátszotta, de úgy tűnik, mintha még mindig ugyanazokkal az eszközökkel akarna célt érni, mintha félne a minden szerepnél más és más problémák megoldásától.

Gyapjas János az énekmeister szerepében gyenge volt. A szerep sem volt nekivaló, kedvetlenül is játszott, úgyhogy nem lehetett megállapítani: nem tudja vagy nem akarja csinálni, amit rábíztak.

Ezzel szemben Kiss György alakítása az írrok epizód-szerepében finom volt, művészi. Nagyon fejlődött a tehetséges Szabó István. Amikor utoljára láttuk, még nagyban rezeitette a hangját. Hosszú Zoltán modorában nyújtotta és ropogtatta a szavakat és rogyadozó térdekkel járt, mintha született apa és jellemszínész volna. Nagy örömmel szolgált, hogy levetette ezeket a bántó külsőségeket és szeretettel, elnőnyedéssel formálta meg k's szerepét. Jó volt a mindig jó, megbízható Balázs Janka. Ő nem akar többet annál, mint amit elbir, s tisztában van önmagával, mértéktartással mindig kihozza, amit akar.

Külön kellene szólni a diszletekről, amelyek Dezselyics Beriszláv ízlését dicsérik, a szép kosztümökről, amelyeket Péics Miklós és Szőnyi Hermina készítettek a színház szabóműhelyében.

Herceg János

KRLEZSA-DRÁMA ZOMBORBAN

A zombori Városi Népszínház Izet Hadzsi-Mehmedovics igazgatása alatt komoly fejlődésnek indult. Ez a fejlődés nemcsak az együttes, hanem az igazgató érdeme is, aki jól összefogta társulatát s megértvén a mai színház feladatait, művészi igénynyel folytatja munkáját.

Krlezsa Agónia című drámájával olyasmit vállalt a színház, amibe a művészi igényesség nélkül feltétlenül belebukott volna. A tegnapi előadás azt bizonyítja, hogy a zombori Városi Népszínház messze kinőtt a műkedvelő színjátszás kötöttségéből s ma a Vajdaság legkomolyabb együttese közé tartozik.

Kriezsza húsz év előtt írta az Agóniát a »Glembajok« ciklus bevezetőseként, amikor az első világháború utáni hangulat még tartott s a humanizmus légkörében részvétet érzett a háború által megtépázott úri osztály iránt is. A monarchia felbomlása után a horvát főváros társadalmának képe jelentősen megváltozott. A történelmi osztály képviselőinek helyét törekvő polgárok foglalták el, a régi, »szolid« üzleti vállalkozásokat felcserélte a lánckereskedelem; a régi rend alappilléreit jelentő »honpolgárt« a siberek, tőzsdések, kalandorok váltották fel, akik az új országban a letört anagnások, hadsereg és állás nélkül maradt katonatisztek, orosz emigránsok tarka tömkelegével alkották az első háború utáni világ annyira jellemző hibrid egységét.

Az Agóniának ez a miliője, tartalma magja azonban ennél sokkal kevesebb: egy meg nem értett aszszony tragédiája, Lenbach Laura hátrónó divatszaiónt nyitott, hogy munkával keresse meg kenyerét, de férje Lenbach báró cs. és k. huszárezredes nem tud elszakadni osztályá hagyományaitól, a munkát megveti, s továbbra is úgy akar élni, mint azelőtt. Kártyázik, váltót hamisít, kémkedik, mert azt becsületbeli kötelességének tartja, bebörtönözik, kijön s folytatja ott ahol abbahagyta. Az asszony, amikor férjével küzd, mintha a régi világgal folytatna reménytelen küzdelmet, hogy megkapaszkodhassék az újban.

A háromszöget Krizsovec írja be. »Keresztess von Krizsovec Iván«, aki előtt ragyogó karrier állt, családának, rokonai kapcsolatainak, tehetségének, műveltségének biztos zálogaként, de ezt a karriert kettőtörte a háború. Ügyvéd lesz Zágrábban, tyúkpörökkel bajmólok, végnéki logikai fejtegetésekben, jogi doktrinákban, a szobizmus szinte tudatos élvezetében és szerelmi kalandokban éli ki magát, Osztályának tökéletes példánya, a formát többre becsüli a tartalomnál, a viszony felszínes se-

iyemzsáit a szerelem mély kapcsolatainál.

Laura a két férfi között vergődik. Az egyikőtől nem tud megszabadulni, a másiknak nem kell. A szangvinikus Lenbachot végül belekergeti az öngyilkosságba, de amikor rájön, hogy Krizsovec sohasem érzett iránta komoly, önfeláldozásra hajlandó szerelmet — véget vet életének.

Műndezt két felvonáson keresztül mesteri módon, helyenként költői finomsággal bonyolítja le a szerző. A Kriezsára annyira jellemző monológok az Agóniában szabadabb folyást kapnak, mint a ciklus másik két darabjában. A tulajdonképpen vérszegény szerelmi háromszög ezekkel a monológokkal, a mult emlékeinek idézésével, a folytonos történelmi, zeneti, művészi kirándulásokkal, a szobor örökös eltéréssel a tárgytól, színessé válik, finomabb lesz, szinte el felejtjük a háromszöget, a mesterség nélkülözhetetlen sablonjait s átadjuk magunkat az annyira jellegzetes kriezsai dikciónak, amely majd udvarias fecsegésbe, majd lírai meditatálásba, vagy okos esztétizálásba siklik át. Talán nem tévedünk, ha az mondjuk, hogy ez Kriezsza lényege; a stílus, a hang, amelynek hatása a támadásban, a gúnyban van. Ez a hatalmas készség határozta meg Kriezsza egész irodalmi multját. Gyakran az volt az érzésünk, hogy nem egy ember állt ki a porondra; csak a hangja szállt, olykor a harsogna zengésével, máskor a füvöla lágyságával, de mindig külön hang, hogy diszsonanciát keltsen. Ma sajnos, ez a hang csak drámáiból és régi írásaiból szól felénk.

Ez alkalommal a darab előadásán van a hangsúly. Az előadáson, amelyet ma már más közönség és más szemmel néz, mint húsz évvel ezelőtt.

A darab nagy szerepét, Laurát, Gerner Erzsébet játszotta. Ez a fiatal, nagyon szép, igen intelligens és tehetséges művész nő néhány hónap előtt tünt fel egy Zilahy darabban, majd Shaw Pigmalionjában is forró sikert aratott. Műveltsége már akkor megővta a műkedvelői modorosság-

tól, egyéni alakítást nyújtott, de határozottan állítani, hogy kizárólag a színpad az ő világa, nem mertük volna. Nehéz ugyan s különválasztani az intelligens igyekvőt a vérbeli tehetségtől, hiszen a színpadi játék nem csupán tehetségből áll, az intelligencia, a szerep fel fogása, az író elgondolásának maradéktalan átvétele a tehetség fogyatékoságát is gyakran jól takarja. De Gerner Erzsébet Laurájában tehetség és intelligencia tökéletes összhangban állnak. Nem csak hogy komoly studiumokkal magáévá tette Krleza intencióit, de hozzáadta a saját tehetségét is és ragyogó átélésben játszotta meg Laurát. Ezután az előadás után bizonyos, hogy Gedner Erzsébetet nevével a zomborinál nagyobbigényű színházaknál is találkoznunk fogunk.

Ha kisebb észrevételeket teszünk, arra éppen e felfelé igyekvő pálya határozottsága adja meg számunkra a felhatalmazást. Mert később, megfelelő rutinnal Gerner Erzsébet biztosan szabadon rendelkezik majd orgánumával, s kibontja azt az egész gazdag skálát, amely kétségtelenül megvan benne, amelyet azonban ma még nem tud zavartalanul kezelni. Az Agónia zombori előadása kissé túlfűtött hangulatban játszódott, — felfogás dőlga — de a magasan tartott hang helyenként unalmassá, egyhangúvá lett. Ez főleg az első felvonásra vonatkozik, ahol Laura pártnera az egész játékot gyakran száraz, izgága szónokiasságba vitte. Gerner Erzsébet ezért nem mindig találta meg a visszavezető utat a magas hőfokról a langyosabb levegőbe. Olykor kissé kemény volt ott, ahol lágyabbnak, asszonyosabbnak, melegebbnek kellett volna lennie. A finom lírai átmenetek, a hangulathullámzások, amelyek a kiegyensúlyozatlan, két férfi között vergődő asszony természetes lelki tényezői, nála nem tudtak mindig feloldódni, mert még túlságosan vigyáz magára, még nem meri egészen elengedni magát. Ezek azonban olyan kötöttségek, amelyeket az

olyan komoly tehetség, mint Gerner Erzsébet, biztosan hamar levet majd magáról. Mély vízben a jó úszó is nagyobb karcsapással siklik s halad a célja felé. Meggyőződésünk, hogy Gerner Erzsébet is kiemelkedik a kezdeti gátlásokból és eléri a nagy művészek elsőrendű célját: a kiteljesedést.

Kriszovec szerepét Titó Strozzi, a zágrebi Nemzeti Színház ismert drámai színésze játszotta, olyan természetességgel, olyan simán, nyugodt fölényvel, ahogyan csak nagy színészek visznek életet a színpadra. — Ezért Strozzi vendéjátékát nem érezzük alkalomnak a kritika méltatásra. Helyét a szakavatott színházi kritika már régen az ország legjobb drámai színészei között állapította meg. Csak köszönetet mondhatunk felejtethetlen játékáért, amelyet oly ritkán élvezhetünk.

Báró Lenbachot Krónics Milán, a színház egyik főerőssége játszotta, aki egyben a darab rendezője is volt. Sajnos, Krónics nem illett bele szerepébe. Sem alakja, sem orgánuma, sem temperamentuma nem predestinálta a pocakos, vérbő, huszáros kintőrésekben tobzódó züllött báró szerepére. Feladatát azonban így is becsületesen oldotta meg, mondhatnánk: felülmúlta önmagát. Annak ellenére, hogy sem külsőleg sem belsőleg nem hasonlított a k. u. k. armádia e tipikus huszárezredesére, hitelessé tudta tenni alakítását. Mint rendező, nagyobb és művészeibb munkát végzett.

Meg kell említenünk még Szonya Fláviscsot, aki az orosz grófnő, Madelaine szerepét játszotta meg nagyon kedvesen, tehetségesen és természetesen. Jellemábrázolása kitűnő volt s nagyobb szerepekben bizonyosan többet mutat majd önmagából.

A színpad díszletei Jenovács Szteván tervei alapján jól hatottak, s elfeledtették velünk, hogy vidéki színpadot látunk.

Herceg János